

УДК 821.161.3:398.5 Я. Баршчэўскі

Л. П. ЛЕСЬКА

## МІФАЛАГІЧНЫ ЁРБАНІЗМ ЯНА БАРШЧЭЎСКАГА

*Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка, Мінск,*

*Беларусь*

*e-mail:leska.l.5@yandex.ru*

Формуліруюцца вызначэнні міфа о гораде і горадскай міфалогіі в произведених Яна Баршчэўскага. Рассматриваюцца эсхаталогія в горадскай міфалогіі і утопія в аўтарскім міфе о гораде как выражэнне ідэі цыклічнасці. Выявляюцца адрознічальныя чэрты міравідзення пісатэля.

Ключевые слова: беларуская літэратура ХІХ века, міф, міфалогія, міфатворчэства, беларускі нацыянальны міф, горадская міфалогія, эсхаталогія, утопія, абнаўленне, ідэалізацыя.

L. P. LESKA

## JAN BARSCHEVSKY'S MYTHOLOGICAL URBANISM

*Belarusian state pedagogic University named after Maxim Tank, Minsk, Belarus e-mail:leska.l.5@yandex.ru*

*The article defines the notions of the urban myth and urban mythology in Jan Barschevsky's works. It considers eschatology in urban mythology and utopia in the author's urban myth as an expression of recurrence. Distinctive features of the writer's worldview are identified.*

*Key words: Belarusian literature of the 19<sup>th</sup> century, myth, mythology, myth-making, Belarusian national myth, urban mythology, eschatology, utopia, renewal, idealization*

Міфатворчасць Яна Баршчэўскага даследуецца даўно. Адным з першых да гэтай праблемы звярнуўся Р. Падбярэскі і слухна патлумачыў: “Тое, што піша п. Баршчэўскі прозай, не датычыцца прама ні гісторыі, ні літаратуры, ні

мовы Беларусі, але рэчы найбольш важнай, а менавіта духу і паэзіі народа, адкуль выйшлі і гісторыя, і літаратура, і мова” [1, с. 69]. Магчыма, пад тым таямнічым і містычным “духам” крытык падразумяваў міфалогію, якая, паводле тлумачэнняў М. Гарэцкага, актыўна завабіла Яна Баршчэўскага: “Задалося пісьменніку пераняцца містычным настроем забабоннага беларуса, каторы тады меў вялікую веру ў сілу чараўнікоў, у нячысцікаў і паэтычна бачыў у жывой і нежывой прыродзе рознае страхаццё” [2, с. 176].

Пільная ўвага Я. Баршчэўскага да міфалагічных матываў і іх мастацка-практычнае развіццё ў сучаснай літаратуры, на думку В. Каваленкі, -- “з’яўляюцца глыбока ўнутранай эстэтычнай рэакцыяй творчых сіл на недаацэнку мастацкай культуры мінулага ў пэўны перыяд духоўнага развіцця нашага грамадства” [3, с. 4].

Довады В. Каваленкі падзяляў і М. Хаўстовіч, які высока ацаніў міфапаэтычную спадчыну пісьменніка і патлумачыў, што: “у 40-гады рост нацыянальнай самасвядомасці выявіў сябе якасна новаю з’яваю – стварэннем беларускага нацыянальнага міфа. Вучоны прапанаваў “прачытаць беларускі міф у творах Яна Баршчэўскага” [4, с. 65], які, на думку даследчыка, - “не проста выкарыстанне міфалагічна-фалькорных элементаў беларускае архаікі, а ўдалая спроба стварыць міфалогію, стварыць міф з усімі яго структурнымі кампанентамі” [4, с. 65]. Прапанова М. Хаўстовіча была падтрымана айчыннымі навукоўцамі<sup>1</sup>. С. Даніленка грунтоўна даследаваў рытуальную аснову аўтарскай міфатворчасці, прасачыў фарміраванне і станаўленне сацыяльнага міфа на матэрыяле твораў Яна Баршчэўскага [5]. С. Тычына раскрыла таямніцы міфапаэтыкі сну ў мастацкім свеце пісьменніка [6].

Нягледзячы на значныя набыткі ў вывучэнні міфатворчасці Яна Баршчэўскага *міф пра горад і міфалогія гарадоў* у творах пісьменніка не стала прадметам асобнага даследавання, хаця ўрбаністычная тэма

<sup>1</sup> Да міфалагічнай спадчыны пісьменніка ў розныя часы звярталіся В. Каваленка, Н. Перкін, А. Мальдзіс, У. Мархель, М. Хаўстовіч, С. Даніленка, А. Макарэвіч, С. Тычына, В. Бароўка, І. Штэйнер.

распрацоўвалася ў беларускай літаратуры ХІХ стагоддзя. Адам Міцкевіч, Ян Чачот і Тамаш Зан, паводле сведчання І. Багдановіч -- “скарысталі дзве сюжэтныя версіі, звязаныя з двума палярнымі архетыпамі возера – горада” [10, с. 16] і стварылі персанальныя міфы пра горад Свіцязь. Ян Чачот у баладзе “Радзівіл, альбо заснаванне Вільні” прадставіў міф пра Вільню, а ў баладзе “Наваградскі замак” паэт узнавіў гістарычнае мінулае Наваградка, Тадэвуш Лада-Заблоцкі займаўся міфалагізацыяй гісторыі Віцебска (Паэма “Ваколіцы Віцебска”).

Ян Баршчэўскі, працягваючы традыцыі філаматаў, таксама стварыў міф пра Полацк і Пецярбург, прадставіў міфалагенныя гісторыі пра Невель, Віцебск, Расоны, Пскоў і Вялікія Лукі.

Задача дадзенага артыкула – вызначыць генетычныя вытокі гарадской міфалогіі і аўтарскай міфатворчасці, ахарактарызаваць асноўныя аспекты аўтарскага міфа пра горад, асэнсаваць яго сімволіка-семантычную шматзначнасць.

Мэтазгоднасць і актуальнасць нашага даследавання аргументуецца довадамі, якія прыводзіць А.І. Бельскі ў артыкуле “О, горада, чароўныя прынады!” Станаўленне ўрбаністычнага мыслення ў беларускай паэзіі” [8]. Вучоны ўпершыню ў беларускай навуцы разгорнута і дакладна прасачыў развіццё ўрбаністычнага мыслення ў беларускай паэзіі ХІХ стагоддзя, адзначыўшы, што “раней беларуская крытыка больш паслядоўна вывучала гарадскую тэму на матэрыяле беларускіх твораў ХХ стагоддзя” і цяпер наспеў час звярнуцца да гэтай праблемы на матэрыяле мастацкіх тэкстаў ХІХ стагоддзя. “У паэзіі ХІХ стагоддзя – як польскамоўнай, так і ўласна беларускамоўнай – прасторавыя каардынаты, паводле тлумачэнняў вучонага, - немагчыма ўявіць без урбаністычнай тапаніміі” [8, с. 4], што непасрэдна мае дачыненне, па нашаму меркаванню, і да прэзаічнай спадчыны Яна Баршчэўскага. Пісьменнік у зборніку “Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях”, у баладах, у апавесцях “Кабета Інсекта”, “Душа не ў сваім целе” і ў лістах да Юліі Корсак звярнуўся да міфалагізацыі горада,

у якой вылучаюцца два аспекты: гэта *аўтарскі міф пра горад, і народныя паданні, якія сталі асновай гарадской міфалогіі*. У сувязі з гэтым, неабходна ўдакладніць, што *міф пра горад* у дадзеным артыкуле разглядаецца намі як “створаная аўтарам на ўстаноўленых ім самім законах мастацкай праўды, новая рэальнасць, якая мадэлюецца ў адпаведнасці з законамi старажытнай свядомасці” і [9, с. 5] ўспрымаецца як спецыфічная форма мастацкага мыслення, і як мадэль для перасатварэння свету.

Вынік аўтарскай міфатворчасці ідэйна–тэматычна і канцэптуальна звязаны з гарадской міфалогіяй, або з “эмацыйна-афарбаванымі калектыўнымі і індывідуальнымі, нейкім чынам агучанымі, уяўленнямі пра актуальныя для носьбітаў міфа незвычайныя моманты гісторыі горада, яго жыццядзейнасці, пра жыхароў і гарадскую прастору, дзе горад асэнсоўваецца як цэласны, жывы культурны арганізм” [9, с. 6]. Як у аўтарскім міфе, так і ў гарадской міфалогіі вылучаецца канцэпцыя цыклічнасці і адраджэння. Увасобленнем ідэі цыклізму становіцца эсхаталогія<sup>2</sup> ў гарадской міфалогіі і утопія ў аўтарскіх міфах пра горад.

У гарадскіх міфах, якія, паводле слоў аўтара, шырока бытуюць у ваколіцах Полацка і паблізу возера Нешчарда, прасочваецца перакананне, што першай прыступкай у адраджэнні горада стала яго знішчэнне, прыклад якога падаецца ў “Нарысе Паўночнае Беларусі”: “Страшны волат, якога звалі Княжа, прываблены да берагоў Нешчарды надзеяй на багаты рабунак, аблажыў з велізарнаю хеўраю гэты горад” [10, с. 84], абрабаваў яго, жыхароў забіў, святыні зруйнаваў, а званы затапіў у возеры. Але Бог абвясціў сваю кару блюзнерцам. “Апоўначы лятала чума, падобная да чорнага шара, і дзе дакранулася да сцяны, з гэтага дому ніхто не выходзіў жывы, і такім чынам вымерла ўся дружина Княжа” [10, с. 85]. Сам захопнік хацеў уцячы, але яго напаткала смерць. Народ і зараз паказвае аграмадны курган, які называецца Магілай Княжа” [10, с. 85]. У міфічнай гісторыі невядомага горада

<sup>2</sup> Эсхаталагічныя міфы, паводле лумачэння Е. Меляцінскага, гэта міфы пра канец свету. Для архаічных міфалогій характэрна ўяўленне аб сусветнай катастрофе, якая аддзяляе міфалагічны час першастварэння ад сучаснасці – пра патап, пра пажар, пра знішчэнне першых пакаленняў, веліканаў.

ключавымі з’яўляюцца моманты знішчэння і абнаўлення. Калі пра разбурэнне горада непасрэдна апавядаецца, то момант яго абнаўлення бачыцца ў тым факце, што невядомы горад стаў святым месцам, дзе загінулі бязвінныя ахвяры. Святасць -- патэнцыял адраджэння, якое ўжо прадчуваецца ў аўтарскім апісанні-удакладненні: “На паўднёвым баку возера Нешчарда ёсць гара, якую з трох бакоў амывае вада, на той гары – *драўляны касцёлак і некалькі хвояў*. Там часта знаходзяць у пяску сцёртыя вякамі срэбныя манеты, шкляныя аздобы, якія насілі бабулі нашых бабуляў, іржавыя рэшткі разнастайнае старасвецкае зброі. Кажуць на той паўвыспе быў некалі горад”... [10, с. 85].

У адзіна ацалелым касцёлку, вобраз якога стаў зыходным пунктам зараджэння новага міфа, па нашым меркаванні, ўвасоблена выключная сакральнасць, жывучасць веры, (нездарма будыніна стаіць у атачэнні жыццядайных хвоек). Надзею на новы росквіт горада тоіць і велічная гара, непадалёк ад якой размяшчаўся разбураны горад. Вобраз гары ў міфалагічных даведніках трактуюцца “як сімвал вечнасці, накіраванасці і духоўнага пад’ёму” [11, с. 94].

Алюзія на адраджэнне горада вылучаецца ў сімвалічна-вобразнай сістэме апавядання “Гаварыш у падарожжы”. Тут аўтар прыгадаў паданне, як быў разбураны горад, а праз некалькі стагоддзяў на яго месцы размясціўся маёнтак пана Дамініка і ў пэўны час там правалілася зямля і ўтварылася яма. Пан Дамінік думаючы, што ў падземных сховах будуць скарбы, прымусіў туды спусціцца селяніна, які ў апраметных сховах убачыў кабету, што спала на крэсле, “яе чорны ўбор быў знакам цяжкае жалобы, ля яе ног спалі велізарныя і страшныя мядзведзі. І яшчэ Дамінікаў пасланец бачыў незлічоныя скарбы ў адчыненых жалезных скрынях” [10, с. 248]. Духоўная веліч і матэрыяльнае багацце зруйнаванага горада схавана далёка пад зямлёю, перад тагачаснымі жыхарамі раскрыта толькі яма. Вобраз якой мае два сімвалічныя значэнні. З аднаго боку, яма–знак бездухоўнасці і маральнага заняпаду тагачаснага грамадства, а, з другога, -- яма – прасторавы

вобраз, праз пасрэдніцтва якога героі Баршчэўскага пераходзяць ад крызіснай сучаснасці да таямнічай будучыні. І ў той жа час, яма-чорная пастка, часавая пустата, неўтаймаваная і хаатычная, з якой і павінна нарадзіцца гармонія, у нашым кантэксце, новы горад. Улічыўшы семантычную шматзначнасць вобраза ямы, можна меркаваць аб трансфармацыі касмаганічных міфаў у гарадской міфалогіі Баршчэўскага. Магчымасць выкарыстання мадэлі касмаганічных матываў да матыву ўзнікнення горада абгрунтаваў М. Эліадэ ў манаграфіі “Аспекты міфа” [12]. Міф пра стварэнне, паводле тлумачэння вучонага, знамянуе сабой не проста пераўтварэнне прасторы з хаатычнай ў касмічную, але і пачатак новага часу. Вобраз пустаты, у якой узнікае горад, на думку даследчыка, абазначае сімвалічнае чаканне новага і напаўненне яго сэнсам. Магчыма, таямнічая кабета ў творы Баршчэўскага таксама чакае новых спрыяльных часоў, калі народ не будзе так прагнуць багацця, а будзе ўшаноўваць гістарычнае мінулае, выправіць усе загані крызіснай сучаснасці.

Шлях да абнаўлення -- цэнтральны момант не толькі гарадскіх міфаў, але і ўласнай міфатворчасці Баршчэўскага, дзе адраджэнне бачыцца аўтару ў вяртанні да першапачатковай гармоніі, да даўно страчанага чалавецтвам стану. Героі апавяданняў “Успаміны пра наведванне роднага краю”, “Летуценнік Севярыч” паўсюль бачаць новую Аркадзію і ўтапічна вераць, што Залаты век, які быў у мінулым павінен уладарыць на зямлі. Першапачаткова ідэалізацыя новай Аркадзіі вылучаецца ў эклогах Вергілія, дзе адбываецца яе міфалагізацыя і пераўтварэнне ў асаблівы свет, дзе ўладарыць Пан, гуляюць пастухі і не канчаецца вечная ўрачыстая вясна” [13, с. 12]. Пісьменнік, як і яго старажытны папярэднік, стварыў невялікія астраўкі для існавання Залатога веку, гэта добраўпарадкаваная гаспадарка рыбака Родзкі (апавяданне “Рыбак Родзька”), гэта і сядзіба шляхціца Завальні (апавяданне “Шляхціц Завальня”) і ўладанні пана Зямельскага (апавяданне “Развітанне”).

Частая ідэалізацыя вясковага жыцця стала састаўной часткай аўтарскага міфа, але пісьменнік не паслядоўны антыўрбаніст, які ўслед за

Ж. Ж. Русо заклікаў чалавека жыць на ўлонні прыроды, хаця ў зборніку “Шляхціц Завальня” Ян Баршчэўскі часта супрацьпастаўляе вёску і горад. У “Нарысе Паўночнае Беларусі” яго герой бегла аглядае ваколіцы Рабшчыны і з вышыні Пачаноўскай гары бачыць бедныя вёсачкі, якія чарнеюць па схілах, але нідзе не заўважае ні велічных гмахай, ні гарадскіх замкаў. Адсутнасць гарадскіх пабудов у панарамным малюнку падабаецца аўтару. Ён з асаблівай цеплынёй ушаноўвае вясковых жыхароў, падкрэслівае іх салідарнасць у час як прыемных, так і жахлівых падзей. Аўгіня з апавядання “Кавалёва Аўгіня” стала кумой для ўсёй ваколіцы, паважаным кумам быў і Марцін з апавядання “Зухаватыя ўчынкі” – “чалавек пачцівы і гаваркі, рады кожнаму дапамагчы, таму і любіла яго ўся воласць...” [10, с. 13]. Не толькі цеплыня ўзаемаадносін збліжае людзей, вяскоўцы згуртоўваюцца і пад час незвычайнай сітуацыі, якая склалася ў апавяданні “Рада”. Сяляне вярталіся з працы і пачулі захопніцкую песню д’ябла і амаль адразу жах скаваў людзей, яны пераўтварыліся ў інертную масу, толькі адзін смяльчак падумаў, што гэта асташ спявае і запусціў у яго каменем. Герой-адзіночка выступіў супраць зла, увасобленага ў жыхару іншай вёскі.

Пісьменнік паказаў, што зло прыходзіць ад чужых, здалёку, часта з горада. Так, пан прывёз з-за свету Арыну і яе дачку Алюту (“Зухаватыя ўчынкі») і вяскоўцы насцярожана да іх ставяцца. Недружалюбна адносяцца сяляне да былых гарадскіх жыхароў Праксэды і яе дачкі Варкі (“Радзімы знак на вуснах”), якія яшчэ і жывуць у карчме вёрст за шэсць ад вёскі. З трывогай у душы ўспрынялі героі апавядання “Пра чарнакніжніка і цмока...” з’яўленне чарнакніжніка ў маёнтку, які вучыў пана і яго пахолка Карпу розным шатанскім штучкам. Страшны вядзьмак, магчыма, таксама прыбыў з горада. Чарнакніжнік Твардоўскі, паводле міфалагізаванай гісторыі Баршчэўскага, жыве ў Полацку і спакушае вучняў, падштурхоўвае іх да граху.

У міфе пра Полацк горад мае амбівалентныя рысы, з аднаго боку, як патлумачыў Пятро Васючэнка ў “Крыўскім слоўніку, паводле Яна Баршчэўскага”, -- “Полацк – першая сталіца Беларускае дзяржавы” [14,

с. 24]. Пры ўспаміне пра Полацк, падкрэслівае вучоны, -“згадваюцца незвычайныя людзі-асілка, што жылі даўней у касмічна аддаленым часе” [14, с. 24]. У вачах шляхціца Завальні Полацк – цэнтр асветы, асяродак кніжнае навукі; а, з другога боку, -- ён жа і крыніца заразы, ад якой пашыраецца чарнакніжніцтва. “Пан Твардоўскі таксама атабарыўся ў Полацку, таму Завальня з павагай і адначасна з насцярогай ставіцца да вялікага ў ягоных вачах места і засцерагае пляменніка і сыноў ад гарадскіх спакусаў” [14, с. 24]. Перасцярогі Завальні не без падстаўныя, можна дапусціць, што пан Твардоўскі выхаваў па логіцы зла шкаляра Люцэфугу і Гордага Філосафа. Першы з іх не любіў працаваць, жыў у вялікім горадзе, дзе пазнаёміўся з Аўрэліяй, такой жа лёгкадумнай асобай, як і сам. Пасля шлюбу маладыя жывуць у вёсцы, але і натуральнае вясковае быццё не выправіла сітуацыю, сямейная пара распалася. Люцэфуга хутка страціў жонку, маёнтак, прыцелі і знаёмыя здзекаваліся з яго” [10, с. 302]. Люцэфуга знік і праз некаторы час з’явіўся ў Полацкім кляштары ў абліччы прусака, якога ўбачыў Музыка ў цёмным куце, ён выйшаў на сярэдзіну пакоя, спыніўся, пачаў надзімацца і расці. Пасля з-пад чорнай скарлупіны з’явілася чалавечая галава. Музыка пазнае Люцэфугаў твар; перапалоханы выпусціў з рук флейту, скочыў ад вакна, а сонечны прамень стрэліў праз шыбу на страшыдла, і яно імгненна знікла...” [10, с. 303].

Горды Філосаф, наадварот, вызначаўся працавітасцю, начытанасцю і вучонасцю, але праца без Бога не дала яму добрых вынікаў. Ён пераехаў з горада ў вёску стварыў уласную філасофію, гаварыў, што памерлым не патрэбны малітвы жывых, насміхаўся з праведнасці беларускага людзі. “Па ўсім Полацкім павеце простыя людзі, апавядаючы пра гэта, адзін аднаму казалі, што Філосаф цяжка правініўся перад панам Богам. Ён лічыў, што чалавек – частка самога Бога, што душа яго, заглыбіўшыся ў даследаванні, разумее ўсе цуды, бачыць усе таямніцы...” [10, с. 305].

Горад у аўтарскім міфе Яна Баршчэўскага стаў паўнаўладным *пеклам*: з горада прывезлі ў дом пані Паручнікавай прыгожага катка

(“Чараўнік ад прыроды і кот Варгін”), пад маскай якога хаваўся д’ябал, які наклікаў на людзей хваробы. У горадзе часта прападае чарнакніжнік Карпа (“Пра чарнакніжніка і цмока...”), баляваў там і канчаткова зліваўся з тлумным жыццём, а пасля пажару на сваім селішчы наогул знік. Адны меркавалі, што “ён злыгаўся з ліхадзеямі, якія пераганялі коней з Беларусі пад Пскоў, ці да Вялікіх Лукаў” [10, с. 109]. У вялікі горад пераязджае і Мальвіна (“Вогненныя духі”) – гарадская выхаванка, якая сваім прагматычным бяздушшам згубіла Альберта, а сама “сярод шуму вялікага свету забылася пра мінулае...” [10, с. 109]. Горадам забыцця стаў і Вялікі Ноўгарад (“Русалка-спакусніца”), які “ўмураваўся непадступнымі мурамі”, але моцныя гарадскія сцены былі толькі знешнім прыгожым абрамленнем, на фоне якога яшчэ больш ганебна выглядае здрада маладога паніча. Ён парушыў клятву быць верным у каханні і весела бавіць час з іншымі жанчынамі. Нават «белакаменны горад» не спыніў героя, а, наадварот, памножыў яго слабасці. Але горад не толькі разбуральны, Полацк і каханне Якуба Плаксуна пераўтварылі Варку (“Радзімы знак на вуснах”), якую працяглы час крыўдзілі аднавяскоўцы, кажучы, што дзяўчыну пацалаваў д’ябал і радзімка на вуснах -- знак сувязі з нячысцікамі. Але, не баючыся гэтых нагавораў, Плаксун бярэ шлюб з Варкай. Дзяўчына стала жыхаркай Полацка, праспявала ветлівасцю і гасціннасцю. Дабрыня жанчыны зрабіла яе прыгожаю як анёл. Велічны горад змяніў да лепшага і кабету Інсекту («Драўляны Дзядок і кабета Інсекта»), якая, доўга жывучы ў сваім маёнтку, шмат грашыла. Зло высушыла цела жанчыны, яна стала падобнай да насякомага. Зваротнае ачалавечванне кабеты адбылося ў Полацкім кляштары, дзе паклалі дзіўнае стварэнне на галаву Сакрата. Ксёндз увесь час маліўся за душу Інсекты і адбыўся цуд: “з’явілася яна аднойчы ксяндзу ў пекным абліччы, падобная да анёла, німб вакол чароўнага твару... Яна падзякавала за малітвы, клопаты дзеля яе і ў міг вока знікла....” [10, с. 296].

Грэшніцу выратавала вымоленае месца, сакральная чысціня і прысутнасць моцнага Духа ў сценах Полацкага кляштара. Шчырыя малітвы і

праведнае жыццё пераўтвараюць зямны горад у святы. Сакральнасць Полацка ў велічнасці яго святыняў – “званоў св. Стафана, царквы святой Сафіі, якія, стоячы ў тумане, здаецца імкнуцца да воблакаў, іх постаці веліканы пануюць над горадам і над усёй ваколіцай...” [10, с. 140].

Такім чынам, пры аналізе аўтарскага міфа пра горад раскрываецца адметнасць светабачання пісьменніка, які ідэалізуе вёску, лічыць, што ўсё прыроднае, натуральнае па-сапраўднаму гарманічнае і прыгожае. Горад у мастацкай трактоўцы Баршчэўскага, - амбівалентны вобраз, сімвалічная шматзначнасць якога раскрываецца аўтарам праз выкарыстанне біблейскіх уяўленняў пра горад-Рай, горад-Пекла, горад-Чыснец.

Горад-Рай у міфапаэтыцы Баршчэўскага мае сімвалічнае напаўненне, як -- час “людскага дзяцінства” (Герой “Успамінаў пра наведванне роднага краю” ўсхвалёна заклікае: “О, шчаслівыя дзятункі цудоўнага юнацтва. Калі малады, зямля – рай, усюды дзівосы” [10, с. 137]). Райскім для Баршчэўскага быў Полацк, дзе пісьменнік жыў у гады свайго юнацтва, але родны горад у міфатворчасці пісьменніка паказваецца і атрутна-пьякельным, у ім жыве і множыць зло пан Твардоўскі (апавяданне “Пан Твардоўскі і вучань”), і бласлаўлена ачышчальным у час поўнага абнаўлення грэшніцы Інсекты (апавяданне “Кабета Інсекта).

Архетыпічныя моманты біблейскай гісторыі, як і язычніцкія архаічныя ўяўленні беларусаў выкарыстоўваюцца ў аўтарскім міфалагізаванні і раскрываюць недасканаласць сучаснага стану ў свеце і надзею на новае абнаўленне, якое мысліцца пісьменнікам не як стварэнне новага, а як вяртанне да першапачатковай гармоніі.

Абнаўленне ў гарадскім міфе Баршчэўскага звязвалася, з аднаго боку, з ідэяй утапічнага вяртання Залатога веку, перапляталася з верай у натуральнага чалавека, у натуральную гаспадарку, а з другога – раскрывалася ў непаслядоўных аўтарскіх спадзяваннях на горад як цэнтр асветы, культуры і высокай духоўнасці.

У гарадской міфалогіі, прадстаўленай у мастацкіх тэкстах Баршчэўскага, абавязковыя наступныя элементы, якія бяруць пачатак у розных міфалагічных сістэмах: матывы страты памяці, падзеі здарэння, якая парушыла звычайны ход гісторыі горада і матыў канца гісторыі горада.

Страта гістарычнай памяці выступае прыкметай дэградацыі і заканамерна папярэднічае канцу гісторыі горада, з’яўляецца састаўной часткай эсхаталагічных міфаў, але трагізм эсхаталагічнай тэматыкі гарадскіх міфаў аблягчаецца матывам цыклічнасці, абнаўлення.

#### Літаратура:

1. Падбярэскі, Р. Беларусь і Ян Баршчэўскі / Рамуальд Падбярэскі // Баршчэўскі Ян. Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях. – М.: Юнацтва, 1996. – 319 с.
2. Гарэцкі, М. Гісторыя беларускай літаратуры. / М. Гарэцкі. – Мн.: Мастацкая літаратура. 1992. – 479 с.
3. Каваленка, В.А. Міфа-рэалістычныя матывы / В.А. Каваленка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1981. – 318 с.
4. Хаўстовіч, М.В. Мастацкі метады Яна Баршчэўскага / М.В. Хаўстовіч. – Мінск : БДУ, 2003. – 203 с.
5. Даніленка, С.І. Міф Адраджэння: харунжыя Бога. Спецыфіка сацыяльнай міфатворчасці ў беларускай літаратуры XIX – XX стст. у кантэксце інфернальнай вобразнасці / С.І. Даніленка. – Магілёў: МДУ імя А. Куляшова, 2005. – 180 с.
6. Тычына, З. Сны і снабачанні Яна Баршчэўскага : манаграфія / З. Тычына. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 2004. – 92 с.
7. Багдановіч, І. Біблейскі архетып возера ў інтэрпрэтацыі рамантыкаў (Адам Міцкевіч, Ян Чачот, Тамаш Зан) / І. Багдановіч // Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай / рэдкал. Л.К. Тарасюк. – Мн., : БДУ, 2000. Ч1. Тэарэтычныя праблемы літаратуразнаўства, міфалагічныя матывы і фальклорныя традыцыі ў літаратуры, славянскія літаратуры, ад

сярэднявечча да асветніцтва, беларуская літаратура ў яе ўзаемасувязях з іншымі літаратурамі свету. -- С. 13 - 17.

8. Бельскі, Алесь “О горада чароўныя прынады!” Станаўленне ўрбаністычнага мыслення ў беларускай паэзіі / Алесь Бельскі // Роднае слова. - 2015. -- №3. - С. 17 - 18.

9. Медведева, Н. И. Миф как форма художественной условности. Автореф. дис. канд филолог. наук. / Н.И. Медведева -- М., 1984. - С. 1 - 2.

10 Баршчэўскі, Я. Выбраныя творы / Я. Баршчэўскі / Укладанне, прадмова і каментарыі М. Хаўстовіча – Мінск : “Беларускі кнігазбор”, 1998. - 480 с.

11. Вовк, О.В. Энциклопедия знаков и символов / О.В. Вовк. – М. : Вече, 2006 — 526 с

12. Элиаде, Мирча. Аспекты мифа: Пер. с фр. / Мирча Элиаде. – М.: Лит. Изд. Агенство “Академ проект”, 2001 -- 239 с.

13. Вергилий, Публий. Буколики / Публий Вергилий // Публий Вергилий Марон. Буколики. Георгікі. Энеіда. -- М., 1971. – 386 с.

14. Васючэка, Пятро. Крыўскі слоўнік, паводле Яна Баршчэўскага / Пятро Васючэнка. // Крыўіца – 1999.-№ 7-8 (54). -- С. 24 - 26.